

Sammendrag av dr.gradsavhandlinger

Marit Holm Hopperstad

Pedagogisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU

Når barn skaper mening med tegning. En studie av seksåringers tegninger i et semiotisk perspektiv

Avhandling for graden dr. polit., 2002

Å lage bilder i form av tegning er en vanlig aktivitet i de første skoleårene. Bilder er en uttrykksform med et potensial for å kommunisere mening. Bilder er sterkt til stede i det offentlige rommet og skaper mening sammen med skriftlige uttrykk i ulike typer tekster i kulturen, både i papirtekster og ”skjermtekster”. I denne konteksten blir det å kunne formulere budskap billedlig, gjennom for eksempel tegning, en verdifull ressurs. Barna som begynner i skolen er erfarne tegnere. Det overordnede målet for studien var å synliggjøre hvordan de tar i bruk uttrykksformen når de svarer på tegneoppgaver i skolen.

Forskningen i dag beskriver tegneutvikling som en sosialiseringssprosess inn i en bildekultur, og der barna som tegner både gjenskaper og omformer bildekulturelle uttrykksformer. Med utgangspunkt i semiotisk teori, det vil si tegnteori, var det et mer spesifikt mål for studien å bidra til dette perspektivet ved å fokusere på det meningsskapende og kommunikative aspektet ved barns tegninger, eller sagt på en annen måte: det at de ”sier noe om noe til noen”. Det var også et ønske å knytte et aktørperspektiv til forskning på barns tegninger ved å synliggjøre den aktive, meningsskapende dimensjonen ved slik aktivitet.

Empirisk bygger avhandlingen på deltagende observasjon i to førsteklasse. Arbeidet i klassene foregikk ofte i smågrupper. Barna ble videofilmet mens de tegnet i disse gruppene. Tegningene som inngår i studien ble laget i tilknytning til eventyr og andre tekster klassen arbeidet med. Ferdige tegninger ble samlet inn og kopiert. Alle videoopptak ble transkribert.

Studien tar for seg barnas anvendelse av meningsskapende former og strukturer i en visuell ”grammatikk” i vestlig kultur. Studien peker på det å tegne som et valg av slike former og strukturer som ivaretar interesser overfor et særskilt tegnetema. To motiverende interesser beskrives: en interesse for orden og saklighet og en interesse for handling og dramatik. Barnas interesser synes både å utvikles og videreføres innenfor rammen av samhandling underveis. Barna både leker med mulighetene for å si noe gjennom tegning, forhandler om hvordan noe kan sies og bruker tegningene i det sosiale spillet seg i mellom i klasserommet. Analysen av samhandlingen synliggjør slik en kompleksitet i den meningen som kommuniseres.

Resultatene diskuteres som en utfordring for skolen når det gjelder å videreutvikle barns kompetanse som brukere av en billedlig uttryksform, ikke nødvendigvis bare for faget kunst og håndverk, men også for skolens tekstfag, norskfaget.

Kjellfrid Mæland

Pedagogisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU

Kulturmøte og kulturbryting: Dagens barn i møte med kulturskiftet i Noreg ca. 950-1050 Avhandling for graden dr.polit., 2002

Avhandlinga er ein kasssstudie i 6. klasse i grunnskulen skuleåret 1998-99. Målet med studien er å utvikla kunnskap om i kva grad barn i dag synest å oppleva undervisninga om kulturskiftet i Noreg ca. 950-1050 som eit fruktbart kulturmøte. Forfattaren si antaking er at om barn i dag skal oppleva møtet med kulturskiftet som eit fruktbart kulturmøte, føreset dette at barna har utvikla erkjenning innan myte/religion, historie og estetikk. Vidare at barna opplever temaet som aktuelt og relevant.

Studien tek utgangspunkt i undervisningsopplegget i to sjetteklassar i Sunnhordland, der senteringspunktet er deira møte med Mostraspelet våren 1999. Gjennom ekskursjon til Mos-ter våren 1998, med besøk i Moster gamle kyrkje, Moster amfi og Moster kyrkjehistoriske senter vart barna kjende med staden. Dei hadde vidare prosjektarbeid om vikingtida og fekk innføring i religionsskiftet i undervisninga gjennom året som førebuing til å sjå spelet. Gjennom denne prosessen vart det samla inn materiale i form av observasjonsnotat, intervju, teikningar, forteljingar og dramatiseringar.

Som teoretisk grunnlag for analysen vert nytta den tyske kulturfilosofen Ernst Cassirers filosofi om dei symbolske formene. Sentralt i denne teorien er at menneska erkjenner seg sjølv og kulturen gjennom myte/religion, historie, språk, kunst og vitenskap.

I presentasjonen av resultatata vert det gjeve eit oversiktsbilete frå dei to klassane og eit djupnestudium av einskildelevar og smågrupper. Både det mytisk-religiøse, det historiske og det estetiske perspektivet er med i barnas framstilling av møtet med kulturskiftet. Dette tyder på at skulen har lukkast med å nytta varierte arbeidsformer, som på ulik måte har appellert til barna og fått fram dei ulike perspektiva. Det kan sjå ut som at barna har hatt eit fruktbart kulturmøte, men dette må likevel nyanseras. Barna hadde ei omfattande førebuing til Mostraspelet. Dei fleste kjenner til sentrale norrøne gudar som Odin og Tor, men elles varierer kjennskapen mykje når det gjeld gudsførståinga. Barna framstiller verdsbiletet til vikingane i lys av "pannekakemetaforen". Norrøne skapingsmytar har få kjennskap til. Sentralt i forståinga deira av den kristne trua står Kvitekrist og at det her er tale om ein gud. Framstillinga av møtet mellom norrøn tru og kristendommen varierer: Frå eit konfliktparadigme til eit harmoniparadigme som dei mest vanlege oppfatningane, til nokre få barn som trekkjer fram overtydning og dialog. Jentene synest i større grad enn gutane å leggja vekt på det harmoniske. Det er ein tendens til å leggja større vekt på kvardagsliv enn før, sjølv om barna generelt oppfattar vikingssamfunnet som prega av brutalitet.

Fleirtalet av barna opplevde møtet med Mostraspelet som kjekt og lærerikt. Dei legg vekt på at dei lærte om fortida. Ein del av barna seier at dei opplevde det kjedeleg å sjå spelet. Dette grunnjev dei med at dei gjennomskoda "triksa". For somme verkar det som om spenninga var teken bort på førehand. Barna har ulike meiningar om autentisiteten i spelet; somme meiner forholda eigenleg var verre, andre at det var betre. Dei fleste synest ikkje å sjå nokon direkte samanheng mellom spelet og deira eiga notid og framtid. Barna er i liten grad optek-

ne av å formidla til andre det dei trur på. Dei fleste er også skeptiske, eller likesæle, dersom andre vil overtyda dei.

Undersøkinga utfordrar til vidare forskning omkring kulturformidling og kulturskaping ved bruk av ekskursjon og historiske spel som nøkkel til kunnskap, innleving og oppleving.

Hanne Wilhjelm

Arkitektthøgskolen i Oslo

Barn og omgivelser – virkelighet med flere fortolkninger

Avhandling for graden dr. ing., 2002

Et generelt endret syn på barns samfunnsmessige posisjon mot slutten av det 20. århundre er blant annet konstituert gjennom FN's barnekonvensjon og norsk lovgivning. Det er én bakgrunn for denne studien. Relatert til denne finnes det en forventning om endrede forutsetninger for hvilke krav som kan stilles til arkitektens kunnskap og ervervelse av kunnskap om barns utemiljø. Studien tar således opp spørsmål som Kevin Lynch reiste på 1970-tallet i forbindelse med prosjektet *Growing Up in Cities*. Han spurte: hvilke holdninger har arkitekter og planleggere til barns fortellinger om sitt fysiske miljø? *Growing Up in Cities* prosjektet (GUIC I) ga ikke noe svar på dette.

Det ønskede resultat av denne studien er således å synliggjøre hvilke sider av arkitektenes praksis som kan flyttes ut av en tradisjonell posisjon samtidig som en lojalitet overfor barnas fortellinger er ivaretatt. Antakelsen er at det finnes ulikheter mellom hvordan barn og utøverne – arkitekter, landskapsarkitekter og arealplanleggere – beskriver disse omgivelsene. I tillegg er det en forventning om at disse ulike virkelighetsoppfattelsene forteller noe om deler av denne praksisutøvelsen. I kjernen av prosjektet ligger spørsmålet: hvordan kan arkitektprofesjonen konfronteres med sine egne forestillinger om ulike virkelighetsoppfattelser?

Det empiriske materialet for de sentrale deler av denne studien er samlet inn i perioden våren 1997 til våren 2001. Det bygger på fortellinger fra 38 barn fra bydelene Elgeseter og Møllenberg i Trondheim. De er sammen med fem arkitekter og tre landskapsarkitekter, alle fra Trondheim, mine sentrale informanter. Datamaterialet er nedtegnelser fra intervjuer, befaringer, kart og som det viktigste, et stort antall fotografier, tatt og teksten av barna.

Studien bygger på et fortolkende utgangspunkt. I de innledende deler har jeg belyst konteksten som spørsmålsstillingene trer ut fra og de samfunnsmessige diskurser som utgjør dette feltet. Også de forskningsmessige posisjoner som danner bakgrunn for mine valg av tilnærminger, er belyst. Et nytt paradigme innen barneforskningen gir ledetråder i forsøket på å definere et forskningsfelt som omhandler barn og omgivelser. Et mål er derfor å vise hvordan barn og barndom er så vel synlige som mindre synlige kategorier i den forskningen som handler om urbane og bolignære omgivelser. Studien er derfor posisjonert, enten dette er på siden av, delvis overlappende med eller innenfor pågående forskningstradisjoner.

Avhandlingen er således bygget opp med en introduksjon til den kontekst jeg har sett spørsmålsstillingen ut ifra i del I. I del II er de metodiske valgene beskrevet, mens del III karakteriserer det empiriske materialet. Her beskrives de to bydeler, barnas hverdagsliv og arkitektenes praksis. I del IV er det valgt ut områder som belyser de ulike og like måter arkitektene og barna skaper betydningssystemer på i det urbane miljø. De tolkninger som legges frem i del IV og de analysestrategiske valgene som ligger i bunnen av disse, benytter delvis begrepene diskursiv praksis og habitus for å beskrive arkitektenes praksis.

Som en fortolkende studie presenterer denne studien få konfronterende konklusjoner. Studien viser hvordan arkitektenes forståelse nedfelt i normer, som forståelsen av funksjons-

deling relatert til normative kategorier av arealer for barn, styrer deres innsikt i barns uteområder. Denne innsikten står til dels i motsetning til hvordan barna forteller om det levde livet ute. Barnas fortellinger om det bygde miljø og om de grønne arealer i byen blir stående opp mot arkitektens tolkninger. Her belyses hvordan begrepet lekeplassen har plass i barnas fortellinger og i arkitektenes, mens arkitektenes innsikt relatert til trafikkproblematikk ligger fjernt fra barnas. I del V er det derfor stilt spørsmål om hvordan profesjonen, gjennom abstraksjon, utvikler og vedlikeholder sin kunnskapsbase, og hvordan og med hvilke midler denne eventuelt gir mulighet til forbedring. Er arkitektene i kraft av sin posisjon del av "baktroppen"; er det i det hele tatt mulig for arkitektene å ta opp utfordringene som et nytt barndomsparadigme stiller?

Problemstillingen som er reist for videre forskning kan gå flere veier fra denne studien. Den ene er studier med tyngde i profesjonssosiologisk retning. Den andre som både tar arkitektenes utgangspunkt og som fortsetter å stille barnas hverdagsliv på agendaen, er å gå videre og se på hvordan samfunnet verdsetter, vedlikeholder og utvikler de små urbane uteområdene.